Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi

3. ULUSLARASI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİ SEMPOZYUMU

BİLGE TONYUKUK ANISINA

3rd International Symposium on Teaching Turkish Language and Literature in Memory of Bilge Tonyukuk

20-21 Mayıs/May 2021
Ankara/Türkiye

3. ULUSLARASI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİ SEMPOZYUMU BİLGE TONYUKUK ANISINA

ISBN: 978-975-507-299-9

Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi

Bilge Tonyukuk Anısına
III. ULUSLARARASI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATLARI ÖĞRETİMİ
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

Editörler
İsmet ÇETİN
Halil ÇELTİK

Ankara
Aralık – 2021

T.C. Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi Yayını

Bilge Tonyukuk Anısına
III. ULUSLARARASI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATLARI ÖĞRETİMİ
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ
20-21 Mayıs 2021

Editörler
İsmet ÇETİN
Halil ÇELTİK

ISBN
978-975-507-299-9

Baskı & Cilt
Berikan Ofset Matbaa
Yenimahalle-Gersan/ANKARA
Matbaa Sertifika No: 47109

Bu kitap sempozyumda okunan bildirileri kapsar.
Yazıların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak göstermek kaydıyla alıntı yapılabilir.

Ankara
Aralık-2021

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMASI
İsmet ÇETİN 1
AÇILIŞ KONUŞMASI
Mahmut SELVİ 5
AÇILIŞ KONUŞMASI
Bilal ÇAKICI 7
AÇILIŞ KONUŞMASI
Şeref ATEŞ 9
AÇILIŞ KONUŞMASI
Feyzi ERSOY 11
AÇILIŞ KONUŞMASI
Musa YILDIZ 13
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK DİLİ VE TÜRK DİLİ ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ ESER VEREN ARAŞTIRMACILARA BİR ÖRNEK: AHMET CEVAT EMRE
Alev Şeyda UZUN 15
ONTOLOJİK ANALİZ YÖNTEMİNİN ŞİİR ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI
Alev Şeyda UZUN 25
NECDET NEYDİM'E GÖRE ÇOCUK ŞİİRLERİNİN İŞLEVİ ÜZERİNE
Ali Osman ÖZTÜRK - Halime YEŞİLYURT 35
DİJİTAL GENÇLERİN MEDYA OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ: ÇANKIRI BİLSEM VE FEN LİSESİ ÖRNEĞİ
Ali YAKICI - Özge ASLANEL 47
AZERBAYCAN'DA DİVAN EDEBİYATI ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR
Aynura MAHMUDOVA 59
TONYUKUK YAZITINDA PARALEL CÜMLE YAPILARI VE ONLARIN SINIFLANDIRILMASI
Aysel AHMEDOVA 67
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE METİNLERARASI İLİŞKİLERİN YERİ VE ÖNEMİ
Ayşe Derya ESKİMEN - İsmail ERBEK 73

DİLAVER CEBECİ'NİN KİŞİLİĞİNİN/SANATININ OLUŞUMU VE TÜRKİYEM ŞİİRİ BAĞLAMINDA SANATINA YANSIMALARI
Emin BAŞ - Halil ÇELTİK 205
DİL ve EDEBİYAT ÖĞRETİMİ AÇISINDAN MANZUM SÖZLÜKLER
Erdoğan TAŞTAN 219
BAYRÂMÎ VE NAZİRE ŞİİRLERİ
Esma ACAR - Yaşar AYDEMİR 241
EĞİTİMDE KISA VE ÖZ KONUŞMANIN ÖNEMİ: KUTADGU BİLİG ÖRNEĞİ
Esma ŞİMŞEK 271
YAPILANDIRMACI ÖĞRETİM YAKLAŞIMIYLA HAZIRLANAN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA TÜRK DÜNYASI EDEBİYATLARININ YERİ
Fatih VEYİS - Ayşegül KAYAR MUSLU 281
UZAKTAN EĞİTİMLE YÜRÜTÜLEN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSLERİNDEKİ SÖZLÜ İLETİŞİM UYGULAMALARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
Fatih VEYİS - Mehmet Vehbi BÜKER 291
EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE ETİMOLOJİDEN YARARLANMAK
Fatih YERDEMİR 303
ÖĞRENEN DİLİNİ MERCEK ALTINA ALMAK: ÖĞRENEN DERLEMİ ARAŞTIRMALARININ TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ
Anna GOLYNSKAIA - Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA 315
MÜZEDE EDEBİYAT EĞİTİMİ: OXFORD ÜNİVERSİTESİ ASHMOLEAN MÜZESİ'NDE BİR SHAKESPEARE ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ
Ferah BURGUL ADIGÜZEL 327
ÖĞRETMEN ADAYLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI AÇISINDAN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİNİN AMAÇLARI
Ferah BURGUL ADIGÜZEL 337
TONYUKUK YAZITINDA "DOLAYLILIK" ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Ferhat KARABULUT - Elanur KAZANLAR ÜRKMEZ 349
GÜNEY AZERBAYCAN'DA MİLLÎ EDEBİYYATIN DURUMU
Galibe HACIYEVA 359

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNİN KAPSAYICI EĞİTİM İLKELERİNE GÖRE FARKLILAŞTIRILMASI

Hilmi DEMİRAL[*]

Özet

Dünya, geçen yüzyıla göre birçok alanda değişmiş ve gelişmiştir. Endüstri devriminin ortaya çıkardığı bu değişme ve gelişmeler yeni bir hayat düzeni oluşturmuş, teknoloji -özellikle internet- sayesinde / yüzünden yaşam koşullarını yükseltmek isteyen bir vatandaş tipi yaratmıştır. Bahsi geçen değişme ve gelişmeler sadece doğa bilimlerinde değil, sosyal bilimlerde de kendini göstermektedir. Geçen yüzyılda okuma yazma bilmek ve temel dil becerilerine sahip olmak vatandaşlar için yeterli iken günümüzde bunların yanında eleştirel düşünme, edebî okuma ve yazma gibi beceriler de her vatandaşın beklentisidir. Bununla birlikte geçen yüzyıla nazaran dezavantajlı gruplara yönelik hassasiyet de artmış, değişik nedenlerden dolayı yaşıtlarıyla ve sınıf arkadaşlarıyla aynı düzeyde ol(a)mayan bireyler için de farklılaştırılmış öğretim uygulamaları düşünülmüştür. Okul öncesinde ve temel eğitim düzeyinde eskiye nazaran daha çok önem verilen bu dezavantajlı gruplar, ortaokul ve lise için de söz konusudur. Matematik, fen bilgisi, beden eğitimi ve müzik gibi branşlarda öğretim programları tasarlanıp uygulanırken dezavantajlı gruplar da dikkate alınmakta ve müfredatların alt bileşenleri mümkün oldukça bu doğrultuda farklılaştırılmaktadır. Dezavantajlı gruplar dikkate alınarak tasarlanan bu farklılaştırma çalışmaları Türk eğitim sisteminin mihver derslerinden Türk dili ve edebiyatı dersi için de söz olmalıdır. Bu araştırmanın amacı, "*Türk dili ve edebiyatı öğretiminin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre değerlendirilmesi*"dir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programının, genel amaçları yönüyle kapsayıcı eğitim ilkelerine uygun görülmekle birlikte, başta hedef kazanımları olmak üzere öğretme öğrenme süreçleri ve ölçme değerlendirme süreçleri açısından özellikle dezavantajlı gruplara hitap edecek şekilde tasarlanmadığı söylenebilir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında Türk dili edebiyatı Öğretim programının dezavantajlı öğrencileri de dikkate alacak şekilde yeniden tasarlanmasına ve bu süreçte özellikle kapsayıcı eğitim alanında çalışan uzmanlardan yararlanılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Dil Öğretimi, Edebiyat Öğretimi, Kapsayıcı Eğitim, Farklılaştırma

Giriş

Dünya, geçen yüzyıla göre birçok alanda değişmiş ve gelişmiştir. Endüstri devriminin ortaya çıkardığı bu değişme ve gelişmeler yeni bir hayat düzeni oluşturmuş, teknoloji -özellikle internet- sayesinde / yüzünden yaşam koşullarını yükseltmek isteyen bir vatandaş tipi yaratmıştır. Bahsi geçen değişme ve gelişmeler sadece doğa bilimlerinde değil, sosyal bilimlerde de kendini göstermektedir. Geçen yüzyılda okuma yazma bilmek ve temel dil becerilerine sahip olmak vatandaşlar için yeterli iken günümüzde bunların yanında eleştirel düşünme, edebî okuma ve yazma gibi beceriler de her vatandaşın beklentisidir. Bununla birlikte geçen yüzyıla nazaran dezavantajlı gruplara yönelik hassasiyet de artmış, değişik nedenlerden dolayı yaşıtlarıyla ve sınıf arkadaşlarıyla aynı düzeyde ol(a)mayan bireyler için de farklılaştırılmış öğretim uygulamaları düşünülmüştür. Okul öncesinde ve temel eğitim düzeyinde eskiye nazaran daha çok önem verilen bu dezavantajlı

[*] Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, hilmidemiral@ogu.edu.tr

gruplar, ortaokul ve lise için de söz konusudur. Matematik, fen bilgisi, beden eğitimi ve müzik gibi branşlarda öğretim programları tasarlanıp uygulanırken dezavantajlı gruplar da dikkate alınmakta ve müfredatların alt bileşenleri mümkün oldukça bu doğrultuda farklılaştırılmaktadır. Dezavantajlı gruplar dikkate alınarak tasarlanan bu farklılaştırma çalışmaları Türk eğitim sisteminin mihver derslerinden Türk dili ve edebiyatı dersi için de söz olmalıdır.

Eğitimin en önemli parçası olan çocuklar gerek eğitim süreçleri içinde gerekse günlük hayatta birçok açıdan ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bunları; cinsiyet, gelir durumu, etnik köken, konuştukları dil, inanç ve engel durumları başlıklarında ele alabiliriz. Bu ayrımcılık onların eşit eğitim alma imkânlarından, sosyal ve kültürel olanaklardan mahrum kalmalarına neden olabilmektedir. Kapsayıcı eğitim kavramı, her ne kadar özel eğitime gereksinim duyan veya engelli öğrenciler için ortaya çıksa da günümüz dünyasında bedensel veya zihinsel engelli olmadığı hâlde gerek okul ortamında gerek günlük hayatta ayrımcılığa maruz kalan bireyler olduğunu söyleyebiliriz. Buradan hareketle, kavramın dezavantaja sahip tüm bireyleri kapsadığını söyleyebiliriz. Günümüzde kullanılan anlamıyla kapsayıcı eğitim; eğitim olanakları, sosyal ve kültürel aktiviteler gibi çeşitli fırsatlara aynı derecede ulaşım sağlayamayan tüm çocukları kapsamaktadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kapsayıcı eğitimi, "Öğrenenlerin farklı gereksinimlerine, onların eğitime, kültüre ve topluma katılımını artırarak ve eğitim sisteminin içindeki ayrımcılığı azaltarak cevap verme sürecidir." şeklinde tanımlamaktadır (UNESCO, 2009). Bu süreçte sorumluluk devlete düşmektedir. Eğitim politikalarının; öğrenme yaşına gelen tüm çocukları kapsayacak şekilde hazırlaması, uygulaması ve değerlendirmesi gerekir. Kapsayıcı eğitim yaklaşımına göre eğitim politikalarını tasarlayanlar kurumlar; öğretim programlarını hazırlarken ve geliştirirken öğrencilerin bireysel özelliklerini ve yararlarını göz önünde bulundurmalıdır. Tek tipleştirilmiş öğretim programları yerine, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve bireysel öğrenme özelliklerine göre hazırlanmış öğretim programları olmalıdır. Aynı zamanda öğretim programları, daha eşit ve adil bir toplum oluşturacak şekilde -sosyal, kültürel, duygusal, ekonomik ve fiziksel ihtiyaçlar göz önüne alınarak- hazırlanmalıdır. Bunun yanında, okullarda farklı ekonomik şartlara sahip öğrenciler bir arada eğitim aldıkları için, öğretim programları ve okullar sosyo-ekonomik farklılıklardan kaynaklanan eşitsizliklere imkân vermeyecek şekilde tasarlanmalıdır.

Araştırma kapsamında, dil ve edebiyat öğretimi verilecek öğrenciler için olması muhtemel dezavantaj özelliklerini 9 başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar;

1. Yabancı dil olarak Türkçe,
2. İkinci dil olarak Türkçe
3. Çok dillilik (yurt dışında yaşamak zorunda kalan Türkler)
4. Göç yoluyla gelen yabancı uyruklular

5. Okul kaynaklı nedenler, (arkadaş çevresi / öğretmen niteliği / öğrenme ortamı / meslek lisesi, erken yabancı dil öğrenenler)

6. Ailevi nedenler (ailenin Türkçeyi iyi kullanamaması, öksüzlük, yetimlik, şiddet görmesi)

7. Kültürel / sosyal nedenler (baskın bir şive / ağız, kültür farklılığı, dini farklılıklar, cinsiyet, etnik farklılıklar, coğrafi

8. Ekonomik nedenler (teknolojik imkân, çalışma ortamı, düşük gelirli aile, coğrafi

9. Bireysel nedenler (okul öncesi eğitim alamama, öğrenme güçlüğü, utangaçlık, çekingenlik, AIDS gibi hastalıklar

Bu başlıklar, kendi içinde gruplanarak altı başlığa indirilebilir:

1. Dil kaynaklı nedenler: Türkçe, kendisi için yabancı dil veya ikinci dil olanlar, çokdilli olanlar ve göç yoluyla gelenler,

2. Okul kaynaklı nedenler: (arkadaş çevresi / öğretmen niteliği / öğrenme ortamı / meslek lisesi, erken yabancı dil öğrenenler)

3. Ailevi nedenler: (ailenin Türkçeyi iyi kullanamaması, öksüzlük, yetimlik, çocuğun şiddet görmesi)

4. Kültürel / sosyal nedenler: (baskın bir şive / ağız, kültür farklılığı, dînî farklılıklar, cinsiyet, etnik, coğrafi farklılıklar)

5. Ekonomik nedenler: (teknolojik imkânsızlık, çalışma ortamı, düşük gelirli aile, coğrafi nedenler)

6. Bireysel nedenler: (okul öncesi eğitim alamama, öğrenme güçlüğü, utangaçlık, çekingenlik, AIDS gibi hastalıklar)

Yukarıda bahsedilen nedenlerden dikkate alarak Türk dili ve edebiyatı öğretimi için; öğretim programları, okul kültürü, öğretim uygulamalarının ve öğrenme ortamları öğrenenlerin farklı ve çeşitli öğrenme ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değiştirilebilir. Bu derste –YÖK (2019)'ün lisans programlarına birkaç yıl önce eklediği Kapsayıcı Dil Öğretimi dersinin de içeriğinden hareketle- tespit edilebilir zihinsel ve fiziksel engeli olmadığı hâlde düzeyine uygun okuma, yazma, konuşma, dinleme ve görsel okuryazarlık becerileri kazanamamış öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için zenginleştirilmiş dil öğretim etkinlikleri hazırlanıp uygulanabilir. Ayrıca ana dili farklı olan çocuklara okuma yazma becerilerindeki eksiklikler giderilebilir. Farklı sosyo-ekonomik kesimlerden farklı düzeyde ön bilgilerle okula gelmiş ve bundan dolayı dil becerilerini kazanma ve kullanmada sorun yasayan öğrencilerle, okul ve ev ortamında değişik nedenlerden dolayı (öğretmen değişikliği, uyum sağlayamama, ev şartlarının yetersizliği, aile içi şiddet ve geçimsizlik vb.) dil becerilerini yeterli düzeyde kazanıp kullanamayan öğrencilere yönelik ders içerikleri tasarlanabilir. Göç yoluyla gelen çocuklara, Türkçeyi yabancı dil veya ikinci dil olarak öğrenen çocuklara farklı öğretim yaklaşımları, yöntemleri ve teknikleri uygulanabilir.

Kapsayıcı eğitimle ilgili yukarıda açıklanan temel özelliklerinden hareketle, Türk dili edebiyatı öğretiminin de dezavantajlı grupları dikkate alacak şekilde tasarlanması gerektiği söylenebilir. Özellikle ergenlik yaşındaki çocukların eğitim aldığı liselerde Türk dili ve edebiyatı derslerini planlarken

öğrencilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve duygusal açıdan farklı özelliklere sahip oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda Türk dili edebiyatı öğretimi alanında yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde gerek öğretim programı gerekse öğretme-öğrenme ve ölçme-değerlendirme süreçlerini kapsayıcı eğitim ilkelerine göre araştıran çalışmalar olmadığı görülmektedir. Araştırma bu açıdan önemlidir.

Problem Durumu

Kapsayıcı eğitimle ilgili yapılan yukarıdaki açıklamalardan hareketle, araştırmanın amacı "*Türk dili ve edebiyatı öğretiminin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre değerlendirilmesi*"dir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

Kapsayıcı eğitim ilkelerine göre;

1. Türk dili ve edebiyatı dersi müfredatı -*hedef ve kazanımlar, üniteler, ders işleme süreçleri, ölçme ve değerlendirme yaklaşımları açısından*- ne durumdadır?
2. Türk dili ve edebiyatı ders kitapları ne durumdadır?
3. Türk dili ve edebiyatı öğretiminin hangi bileşenleri nasıl farklılaştırılabilir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programları (2015 ve 2018) ve TDE ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmada ayrıca TDE öğretiminin alt bileşenleri, alanyazında yer alan kapsayıcı eğitim ilkeleri göz önünde bulundurularak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumları

Araştırmanın bulguları; alt amaçlar dikkate alınarak Türk dili ve edebiyatı dersi müfredatının değerlendirilmesi, ders kitaplarının değerlendirilmesi ve öğretimin farklılaştırılması alt başlıklarına göre verilmiştir.

Türk dili ve edebiyatı 2015 ve 2018 müfredatları kapsayıcı eğitim ilkeleri açısından değerlendirildiğinde her iki öğretim programının kapsayıcı eğitimi yeterli ölçüde dikkate aldığını söyleyebiliriz. Özellikle değerler eğitiminin tüm öğretim programlarına eklendiğini göz önünde bulundurursak 2018 programında yer alan ortak değerlerin teorik olarak kapsayıcı eğitim ilkelerine uygun olabileceği bulgusuna ulaşılabilir. Ancak geçmişten bugüne Türk dili ve edebiyatı müfredatları dikkate alındığında amaçlar açısından herhangi bir sorun olmadığı görülebilecektir. Kapsayıcı eğitim ilkeleri açısından değerlendirildiğinde asıl sorunun hedef-kazanımlar, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirme süreci olduğu görülmektedir.

Türk dili ve edebiyatı müfredatının hedef-kazanımları kapsayıcı eğitim ilkelerine göre değerlendirildiğinde okuma, konuşma, yazma ve dinleme kazanımlarının seçiminde dezavantajlı grupların dikkate alınmadığı görül-

mektedir. Bu dört dil becerisiyle ilgili kazanımların yanı sıra dile dayalı estetik becerileri kazandıracak kazanımların da dezavantajlı grupları göz önünde bulundurarak hazırlanmadığı görülmektedir. Toplam 100 civarında kazanımın ortalama öğrencileri esas aldığı bulgusuna ulaşmak mümkündür. Ancak yine de 2015 öncesindeki hedef-kazanımlarla kıyaslandığında belli bir mesafe kat ettiği söylenebilir. Zira 2015'ten önceki öğretim programlarının bazıları çok kazanıma yer vermelerine rağmen kapsayıcı eğitim ilkelerine hiç dikkate almamış, bazıları da hedef-kazanımlara hiç yer vermemiştir.

Türk dili ve edebiyatı müfredatının öğretme-öğrenme süreci kapsayıcı eğitim ilkelerine göre incelendiğinde; edebî metinlerin seçiminde, yazar ve şairlerin seçiminde ve temel dil becerilerinin öğretiminde dezavantajlı grupların dikkate alındığına dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Öğretmenler, derslerini işlerken sosyal, kültürel, ekonomik vb. açılardan dezavantajlı grupta yer alan öğrencilere hitap edecek öğretim içeriğini nasıl tasarlayacaklarını görememektedir. Aslına bakılırsa lisans eğitiminde buna dair herhangi bir ders içeriği ne de rastlanmamaktadır. Zira YÖK bundan birkaç yıl önce Kapsayıcı Eğitim dersini lisans programlarına seçmeli ders olarak eklemiştir. Bu açıdan bakıldığında -çevresinde dezavantajlı gruplara olan öğretmenler bir kenara bırakılırsa- Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre ders işlemeleri gerektiğini akıllarına hiç getirmedikleri söylenebilir.

Türk dili ve edebiyatı öğretiminin ölçme-değerlendirme süreçleri kapsayıcı eğitim ilkelerine göre incelendiğinde gerek soruların hazırlanması gerekse öğrencilerin verdikleri cevapların değerlendirilmesi esnasında dezavantajlı grupların dikkate alınmadı söylenebilir. Şöyle ki dersin genel amaçlarında, hedef-kazanımlarında ve öğretme-öğrenme süreçlerinde belirtilmeyen kapsayıcı eğitim ilkelerinin ölçme-değerlendirme süreçlerinde de yer almaması doğaldır. Dersin hedeflediği amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmekten ziyade merkezî sınavlar düşünülerek tasarlanan ölçme araçlarının kapsayıcı eğitim ilkelerine uygun olması zaten düşünülemez.

Türk dili ve edebiyatı ders kitapları kapsayıcı eğitim ilkelerine göre incelendiğinde; seçilen metinlerin, eserlerine yer verilen yazar ve şairlerin, hazırlık çalışmalarının, metin içi soruların ve temel dil becerilerine yönelik etkinliklerin dezavantajlı gruplar dikkate alınarak tasarlanmadığı görülmektedir. Bunun sebebi, dersin müfredatında ve hedef-kazanımlarında kapsayıcı eğitim ilkelerine yer verilmemesi olabilir. Ders kitaplarının öğretmenler tarafından gereğinden fazla önemsendiği ve müfredattan ziyade ders kitabını merkeze alan bir öğretme-öğrenme sürecinin yürütüldüğü düşünüldüğünde, dezavantajlı grupların hem okul ortamında hem de sınıf içinde göz ardı edildiği söylenebilir.

Kapsayıcı eğitim ilkelerinin incelendiğinde Türk dili ve edebiyatı öğretiminin bu ilkelere göre farklılaştırılmasının mümkün olduğu görülmektedir. Seçilecek metinlerde Türkçeyi yabancı dil veya ikinci dil olarak öğrenmiş bireylerin Türkiye'de yaşayabileceği sorunlara yer verilebilir. Ayrıca sınıftaki diğer öğrencilerin kendilerini çokdilli ve göç yoluyla gelen öğrenci-

lerin yerine koyabileceği metinler seçilebilir. Metinlerde yer alacak karakterler; farklı arkadaş çevresinden gelmiş öğrencilerin kendilerini dışlanmış hissetmeyecekleri özelliklerde olabilir. Öğretmenin sınıf ortamını dezavantajlı öğrencileri de dikkate alacak şekilde tasarlayabilir. Öğrencilere geçmiş yıllarda derslerine giren öğretmenlerle ilgili sorular yönelterek öğrencilerin yaşadığı sorunları öğrenmesi dersi planlarken kapsayıcı eğitimi dikkate almasına yardımcı olabilir. Roman, hikâye, tiyatro ve şiir türlerinde eserler seçerken temalara dikkat edilmesi gerekir. İçinde öksüzlüğü, yetimliği, aile için şiddeti barındıran eserleri tahlil ederken sınıfta bu açıdan dezavantajlı grupta yer alan öğrencileri incitmemeye özen gösterebilir. Sınıfta baskın bir şive ve ağız özelliğine sahip, dînî ve kültürel açıdan farklı öğrenciler varsa gerek metin seçimlerinde gerekse metinleri tahlil aşamasında bu açılardan dezavantajlı öğrencileri incitmemeye özen göstermelidir. Öğretmen ders içi ve ders dışı ödevleri planlarken teknolojik imkânı olmayan öğrencileri, evinde uygun çalışma ortamı olmayan öğrencileri, ailesi düşük gelirli olan çocukların da göz önünde bulundurmalı; bu açılardan dezavantajlı olan öğrencilerin sınıf içinde kendilerini rahatsız hissedeceği durumlara sebep olmamalıdır. Metin seçiminde ve dersin işlenişi esnasında öğrenme güçlüğü çeken, utangaç, çekingen ve iyileşemeyen hastalığı olan öğrencileri dikkate almalı; bu açılardan dezavantajlı olan öğrencilerin kendilerini huzursuz hissetmelerinin önüne geçilmelidir.

Sonuçlar ve Öneriler

Türk dili ve edebiyatı öğretiminin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre durumunu inceleyen bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- Türk dili ve edebiyatı öğretim programı kapsayıcı eğitim ilkelerine göre uygun değildir.
- Programın genel amaçları, hedef-kazanımları, öğretme-öğrenme süreçleri ve ölçme-değerlendirme yaklaşımları kapsayıcı eğitim ilkelerine göre yeniden gözden geçirilmelidir.
- Türk dili ve edebiyatı ders kitapları kapsayıcı eğitim ilkeleri dikkate alınarak tasarlanmamıştır. Yenilenecek ders kitaplarında bu ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Türk Dili ve Edebiyatı dersleri kapsayıcı eğitim ilkelerine göre farklılaştırılabilir. Metin seçimlerinden ders işleme süreçlerine varıncaya kadar birçok husus farklılaştırmaya uygundur.

Yukarıdaki sonuçlardan hareketle, araştırmacılara ve öğretmenlere yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

- Türk dili ve edebiyatı öğretiminin hedef-kazanımlarının kapsayıcı eğitim ilkelerine göre nasıl farklılaştırılabileceğiini araştıran çalışmalar yapılabilir.
- Türk dili ve edebiyatı öğretiminin ders işleme süreçlerinin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre nasıl farklılaştırılabileceğiini araştıran çalışmalar yapılabilir.

- Türk dili ve edebiyatı öğretiminin ölçme-değerlendirme süreçlerinin kapsayıcı eğitim ilkelerine göre nasıl farklılaştırılabieceğini araştıran çalışmalar yapılabilir.
- Türk dili ve edebiyatı dersi müfredatı ile ders kitapları tasarlanırken kapsayıcı eğitim alanında uzman araştırmacılar yer alabilir.

Kaynaklar

SAKIZ, Halis (2021): Eğitimde Bir Kalite Modeli Olarak Kapsayıcı Eğitim, Ankara, Nobel Yayıncılık

MEB (2020): Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, Ankara

MEB (2020): Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, Ankara

MEB (2020): Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, Ankara

MEB (2020): Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, Ankara

MEB TTKB (2015): Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9-12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara, MEB Yayınları.

MEB TTKB (2018): Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9-12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara, MEB Yayınları.

UNESCO (2009): Policy Guidelines on Inclusion in Education. France: UNESCO Publishing

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2016): Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık

https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Turk_Dili_ve_Edebiyati_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf